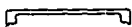

տրամագիծը հինգ հազարորդամէկը աւելի մեծ էր քան միւս ծայրինը: Ինչ պիտի ըսէր նա այսօր որ, ճարտարագործութիւնը (կրնանք ըսել համարձակ) վիթխարի կտորներ շինելու, կատարելագործութեան հասած է: — Գալով մեքենական շինուածոց ծախքին, նուազ զգալի չէ անոր տարբերութիւնը. եօթնաստուն տարի առաջ մեքենայի մը շինութեան գինը զամանակէն աւելի մեքենային շինողներէն մէկը՝ Անգլիոյ մէջ, կ'ըսէ, թէ ձուլածոյ երկաթին յղկումը, քառասուն տարի առաջ, 15 ֆրանգ կ'արժէր քառակուսի ոտքը, և այս բանս պարզապէս անոր համար որ անիկայ ձեռքի աշխատութեամբ կ'ըլլուէր, այսօր յղկել մեքենայ մը նոյն գործը կը կատարէ, և շատ աւելի լաւ կերպով ֆրանգ 0. 125-է անոր քառակուսի ոտքը: Գրչածայրերու մասին տալիք օրինակս թերեւ աւելի հետաքրքրական է: Ամէն ոք գիտէ որ մետաղեայ զրչածայրերն ձեռքով կը շինուէին. անգլիացի գործատէր մը Պէրրէ, մինչև 6 ֆր. 25 հրդ. գին վճարեց իւրաքանչիւր պողովատէ գրչածայրի համար, և հատի վրայ գալով՝ սոյն գրչածայրերուն իւրաքանչիւրը ելաւ որ 25 ֆրանգի կը վաճառուէին (ի նկատի առնելով, հարկ է ըսել, նաև առարկային նորութիւնը): Եւ դարձեալ անոնք շատ հեռի էին մեր այժմեան գործածած գրչածայրերուն ունեցած լաւութենէն: Յետայնմ որ բազմաթիւ գրչածայրերու գործարաններ ալ հաստատուեցան, պողովատէ գրչածայրի մը գինը, երկարատեան, 5 ֆրանգ մնաց, ետքը իջաւ 2,50 ֆրանգի, և ի վերջոյ 0,75 հրդ. ու երկարատեան ժամանակ մը այս էր անոր օրինակը: Գինը, Հիմակ այս գնով կրնայ ստացուի պողովատէ ծայրերու կապոց մը կամ 144 գրչածայր:

ԸՔ ՓԵԹԻ ԹԱՆ, 23 յունուար 1894

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀՈՒՄԱՅԵՑԻՈՑ

(Շաբ. տես. 1917 թվ. էջ 86)

...>>>...

ՏՈՒՂԱԴՈՍ
ՈՍՏԻԼԻՈՍ

Խաղաղասէր Նումային
յաջորդեց՝ Տուղիոս Ոս-
տիլիոս Հոռոմայեցին (672
-640), իր առաջին կը-
ռին Հոռոմի նախանձոր Ալքալոնգա քա-
ղաքին դէմ եղաւ: Ալքալոնգէ, առաջին
նախատամարտի մը մէջ յաղթուած, վերս-
տին զէնք առին, բայց այս անգամ ևս
Լատին դաշնակցութենէն լքուելով՝ ան-
պայման անձնատուր եղան և կեկիոս քու-
րին վրայ փոխադրուեցան: Ալքա՝ «Լատին
քաղաքներու ղշխոյն» հիմնադրուեց եղաւ.
Հոռոմ՝ անոր գերիշխանութեան ժառանգը՝
փոխանակ Ալքայիան լերան, Կապիտո-
լինը դարձուց Լատինացի դոնական կե-
դրոնը:

Յանաստեղծական զրոյց մը գեղեցկա-
ցուցած է Ալքալոնգայի դէմ եղած պա-
տերազմը՝ Որատեանց և Կուրատեանց մե-
նամարտով:

«Հոռոմայեցի, կ'ըսէ զրոյցը, Որոտիս անուամբ ե-
րեք եղբայրներն ընտրեցին իբրև մենամարտիկ, իսկ
Ալքայեցի՝ Կուրատիոս անուն երեք եղբայրները: Այս
վեց կարիճեան անուանի էին իրենց արիւթեամբն և
ուժովը. ՆՊՔ Որատեանց յաղթական էլնէին, Ալքա
քաղաքին Հոռոմ պիտի տիրէր: Այս մենամարտութեան
մէջ՝ երկու Որատեանց առաջ սպաննուեցան և միայն
մէկը մնաց կենդանի և անփափ, բայց երեք Կուրատեանց
վերադարձին էին, Նոյն միջոցին բոլոր ժողովուրդը կար-
ծեց թէ այս վերջինները յաղթող էլան, երբ Որատիոս
փախիլ ձեռացուց, սակայն երեք Կուրատեանց Որա-
տիոսի ետեւէն ինչալով՝ իրարմէ կը հետանան: Այն ա-
տեն Որատիոս կը դառնայ և երեքն ալ զատ զատ կը
սպաննէ, Այսպէս Հոռոմայեցիք տէր կը դառնան Ալքա-
լոնց քաղաքին:

Որատիոս չքոքցաւ սակայն վատկած փառքն անա-
բառ պահել: Վասնիկ երբ թշնամույն կողպուտները վրան
առած՝ Հոռոմ կը դառնար յաղթանակով, դժմացն ելաւ
իւր թոյրը կամուկէ, որ Կուրատեանց մէկուն հետ նշա-

Ամեն տեսակ ջրադաշնեբու մէջ՝ ջուրի կարողութիւնն է որ քիչ թէ շատ արագութեամբ կ'ինկնայ և կը դարձնէ զանոնք, Զուրը կու գայ՝ կը բախէ դուլերու կամ թաթեբու որ անիւին ջրջապատին վրայ հաստատուած են, Ուստի իւրաքանչիւր թաթ արգելք մ'է, որուն կը փոխանցէ ջուրն իր յատուկ շարժումին մէկ մասը. անիկայ առաջ կ'երթայ և կը դարձնէ անիւը՝ որուն վրայ հաստատուած է թաթն: Անիւին դառնալով՝ նոր արգելքներ կ'ենեն շարունակաբար ջուրին ճամբուն մէջ, որոնք կը յաղթուին ջուրին հոսանքէն, և այսպէս կարգաւ:

Իւրաքանչիւր դուլ, իւրաքանչիւր թաթ միջոց մ'է, որով հոսանքին կենդանի զօրութեան մէկ մասը, այսպէս ըսենք, յափշտակուած և փոխանցուած է ջրաբաշխական անիւին, որ կը դառնայ հետևաբար որ և ինչ արագութեամբ:

Բայց այդ անիւը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ շարժման մէջ եղած մարմնոյ զանգուածը՝ որ կը պարունակէ ինքն իր մէջ կարողութիւն մը՝ այսինքն որ կարող է, ուրիշ խօսքով, աշխատութիւն կ'ընէ: Եթէ անիւին լիսեոին կապուած ըլլար պարան մը, որուն միւս ծայրը ծանրոցով մը վերջանար, անիկայ պիտի ոլորուէր լիսեոան վրայ՝ վեր բարձրացնելով ծանրոցը, ինչ որ աշխատութիւն մը պիտի ներկայացնէր անիւին դառնալովը: Մենք կրնանք այս կերպով չափել մերձաւորապէս կարողութեան քանակութիւնը որ հոսանքէն փոխանցուած է անիւին:

Աւելի ջրադաշնեբուն մէջ շարք մը անիւներ՝ ջրաբաշխական անիւին կարողութիւնը կը փոխանցեն երկաններու, զորս շարժման մէջ կը դնէ:

ՀիմաՄԱՅԻՆ. Նախնական ծանօթութիւնք ցիտութեան վրայ:

...~...~...

ՀԱՐՏԱՐԱԿԱՆ ՅԱՒԱԶԱԿԻ ԻՄՈՒԹԻՒՆՔ

Ինչպէս կը շինուէին երբեմն այն անթիւ, անհամար մեքենաներն, և որոնք այնքան զանազան էին որքան շատ, զորս կը գործածէ ճարտարագործութիւնը, կատարուած ահագին յառաջադիմութիւնքը կշռադատելու համար՝ կը բաւէ յիշել որ դարուս սկիզբը չկային ո՛չ յղկելու, ո՛չ ծակելու և ո՛չ խորշաքաղ ը-

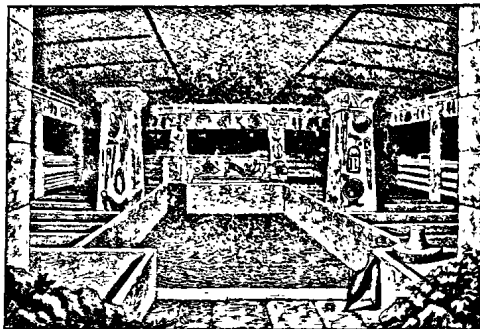

Ճ. Վուաթ. — James Watt.

նելու մեքենաներ. մի միայն սովորական ճախարակը և ձեռքով ծակելու գործիքն ունէին: Հնարողներն հարկադրուած էին իրենց ձեռքով շինել նորագիւտ մեքենաներն, առանց կարենալու դիմել ուրիշ օգնական մեքենաներու՝ անոնց անջատ մասերը կազմակերպելու համար. նախնական նիւթը, այսպէս ըսենք, կրածոյ երկաթի թիթեղն խիստ թեթեակտար էր, թէ՛ իր հաստութեան և թէ՛ իր դիմադրունութեան չափակցութեանը մէջ, ճ. Վուաթ երբ շինել ուզեց իր առաջին շոգեշարժ մեքենաներն, շինուածքի մանր պարագաներէն արգիւտած՝ անկէ ետ կեցաւ. առաջին գլանը որ ձուլուեցաւ՝ ջուր չէր բռներ իր մէջ, և մէկ ծայրի բացուածքին

նուած էր, ու երբ կորորն ուսը տեսաւ այն վերորդուն զոր ինքը ձեռքովը հիւսիս ընծայիւ էր իր փեսայացուին, սկսաւ լալ ողբալ ու կորայնն անիծել: Որստիտ կառ- ղելով՝ դաշոյնը քաշեց և քոյրը զարկաւ սպաննեց, ըսե- լով. «Թող այսպէս մեռնին ամէն Հոռոմայեցիք որ Հոռոմի թշնամիներուն վրայ կ'ողբան»:

Հոռոմի չորրորդ թա-
գաւորն եղաւ Սարի-
նացի Անկոս Սարի-
տիտս (640-616), որ Նուամային թոռն էր
ու անոր պէս կրօնասէր, Թէպէտ խաղա-
ղասէր՝ ստիպուեցաւ սակայն պատերազմ

Խորուրական գետնաղամբան մը.

բանալ Հոռոմէական հողի վրայ սասպատա-
կող Լատիններուն դէմ: Անոնց չորս քա-
ղաքները գրաւեց ու բնակիչները փոխա-
դրեց Անենտին բլուրին վրայ: Իր օրով
Հոռոմ տարածուեցաւ մինչև ծով և վա-
նառականութեան մղում տալու համար՝
Տիրերիս գետի բերանն Ոստիա քաղաքը
հիմնեց, որ Հոռոմի նաւահանգիստն եղաւ:

Անկոս Տիրերիսի աջ եղբորին վրայ զոտ-
նուող Յանիկուլուն լեռն ամրացուց և գե-
տին երկու ափունքը Սուրիկեան կո-
չուած փայտէ առաջին կամուրջով միա-
ցուց, կապիտուլիոնի ժայռին մէջ փորեց
Սամիրոտեան հռչակաւոր բանտը, որ
դեռ մինչև այսօր կանգուն կեցած է:

Հոռոմի հինգերորդ թա-
գաւորը Տարկուինիոս
Երէց (616-578), հիմ-
նադիր Խորուրական

Հարստութեան՝ հելլենական
ծագումէ էր, և Խորուրիայի
Տարկուինիա քաղաքը ծնած,
և իր բարեբրով, գաղափարնե-
րով ու գործերով կատարեալ
Խորուրացի մը: Տարկուինիոս
փառաւոր իշխանութիւն մը վա-
րեց: Մեծ յաղթութիւններ
տարաւ Լատինաց և Սարինաց-
ւոց վրայ, որոնք վերջապէս
ստիպուեցան Հոռոմի գերիշխա-
նութիւնն ընդունիլ: Սակայն
իր թագաւորութեան աւելի
իր փայլ տուող՝ մեծաշէն գոր-
ծերն եղան քան թէ զէնքե-
րու փառքը: Տարկուինիոս
պարտուած ազգերուն աւարով

ուզեց Հոռոմ « մեծ ու գեղեցիկ » քաղաքի
մը վերածել՝ բոլորովին կերպարանափոխ
ընելով զայն: Նախ անոր բոլորտիքը քա-
ղաշէն պարիսպ մը քաշեց, կապիտուլիոնի
վրայ Արամազդի շքեղ տաճարին հիմը
դրաւ: Կառուցեց Նոյնպէս Մեծ Կրկեսը, որ
կառարշաւներու և հասարակաց խաղերու
սահմանուած էր: Այս ահագին շէնքն՝ որ

1. Ո՛ր միայն Հոռոմէական զրոյցը՝ Տարկուինեանքն Խ-
որուրիայէն կը բերէ, այլ նաև պատմական անհերքելի
փաստեր ունենց՝ Թէ Հոռոմի երեց վերջին թագաւորները՝
բացարձակապէս Խորուրացի են, իրենց Հոռոմ մտցուցին
Խորուրական ու հելլենական զարգացման բազմաթիւ
տարերը: Տարկուինեանց Հոռոմի գահին վրայ բարձրա-
նալը՝ կ'ենթադրէ արտաքին ու ներքին բուռն յեղաշրջ-
ում մը Հոռոմայեցւոց քաղաքա-պատմական կենսոյին մէջ:

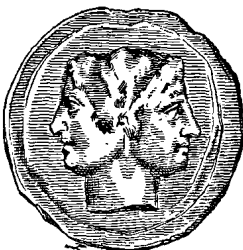
Այս պատճառաւ շատ հուսանական կը թուի Խորուրա-
կան տիրապետութիւն մը Հոռոմի մէջ՝ և Լատին գաւ-
նակցութեան վրայ: Այս զեպքը կը հաստատուի նաև
անով որ Խորուրական ծագումէ թագաւորները՝ եղան
պաշտպան ուսմիկ դասակարգին և թշնամի ազնուական-
ներուն, և վերջիններս՝ ամէն միջոց փորձեցին ու վեր-
ջապէս յաջողեցան Հոռոմէ զորս վտարել օտարամատ
արքաները:

երկարամիջ շրջանակի մը ձևն ունէր, Պալատին ու Ալենտին բլուրներուն մէջ շինուած էր, 2000 ոտք երկայն և 500 ոտք լայնութեան վրայ, Տարկունիոսի շինել տուած ամենէն նշանաւոր շէնքն եղաւ Լուսիթը, որ ընդարձակ ստորերկրեայ կոյանոցներ էին, ոսկից Հռոմի աղտեղութիւնները Տիրեբիս գետը կը թափէին, Այս շինութեանց մեծ մասը դեռ կանգուն կը մնան: Այսպէս քաղաքին տղամոտ ու ցած կողմերը մաքրելէն յետոյ, գրեթէ քաղաքին կեդրոնը, Տարկուի նիոս շինել տուաւ Կապիտոլինիոն և Պալատինի մէջ ընդարձակ տեղ մը. վաճառանոցներու և ժողովրդական ժողովներու համար, Այս եղաւ անուանի Փորտմը (հրապարակ), զոր քիչ քիչ հոյակապ շէնքերով պատեցին և ժողովներու յատկացած մասը Կլաիտիոն (խորհրդարան ուսմի) ըստեցաւ, և այս ժողովները Կլաիտիանք:

Տարկունիոս կը սիրէր ամէն բանի մէջ մեծ ըլլալ, Ետրուրացուց սովորութիւնները, մանաւանդ անոնց փառաւոր արարողութիւնները Հռոմ մտցուց: Թագաւորները սկսան մեծ յաղթանակի հանդէսը կատարել՝ նստած ճերմակ քառաձի կառքի մէջ. ծերակուտականները սկսան միջնածիրանի կրել ու փղոսկրէ աթոռներու վրայ նստիլ, ասպետները մատերնին ոսկի մատանի դնել, պատրիկները՝ ոսկի զուռ մը կը բռնէին ձեռքերնին, ազնուականներուն տղաքն ոսկեթել ծիրանի կը հագնէին. մեհանները գեղեցիկ արձաններով զարդարուեցաւ և նոր քաղաքակրթութեան մը հոսանքն ողողցն Հռոմը: Այսչափ գեղեցիկ գործերու մէջ՝ իմաստուն թագաւորը՝ Անկուս Մարտիոսի որդեղջ դաւաճանութեամբ սպաննուեցաւ:

ՍԵՐՈՒՌՈՍ
ՏՈՒՂՂՈՍԻ
ԹԱԳԱՌՈՒԹԻՒՆԸ
Հռոմի թագաւորներուն մէջ ամենէն ժողովրդականն եղաւ Սիբուրիոս Տուպիոս (578-534), որուն ինքնիշխանութիւնն անմահացաւ:

Հռոմէական պետութեան տուած իր սահմանադրութեամբ, Մարդասէր ու երախտագէտ թագաւորը ժողովուրդը պատրիկներու բռնութենէն ազատելու, անոր բռնները թիթեցնելու և զայն կառավարութեան մասնակից ընելու համար՝ Հռոմի ժողովուրդն իրենց բնակութեան համաժողովուրդի ցեղերու կամ թաղերու և ըստ իրենց ընչից՝ հոթն դասի բաժնեց: Այս բանին ողորդումով, որ ամէն կերպով նոյն էր

Յաճուի դիմաձկարը.

Ետրուրական անձի մը.

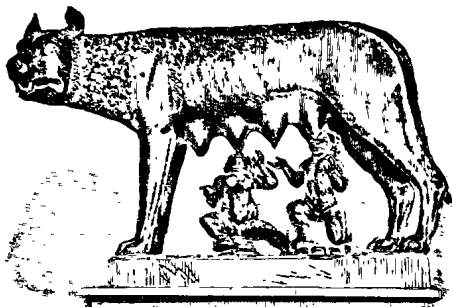
Սողոմի Աթենքի մէջ ներմուծած բարեկարգութեան հետ —, նպատակ ունէր զնուորական կազմակերպութեան նոր ձև մը ստալ:

Սերուիոս Հռոմը Լատին դաշնակցութեան մէջ մտցուց և Լատինները սիրող և կրօնքի կապերով Հռոմի հետ զօդելու նպատակով՝ հասարակաց ծախքով Ալենտին բլուրին վրայ Անահիտի մեհանը շինեց՝ իրր զաշնակցութեան ժողովատեղի, ուր տարուէ տարի դաշնակից քաղաքներու պատգամաւորները կը հաւաքուէին, Հռոմ ընդարձակեց և Վիմինալ ու Եսկուլին բլուրները մէջն առնելով, հոթն բլուրները, ու այն ատենէն սկսաւ Հռոմ «Եթթնաբլուր քաղաք» ըսուիլ, զոր պարսպով մը պատեց, որու մնացորդները մինչև այսօր կանգուն են. հինգ մեղր բարձրութեամբ կրկին պարիսպ մ'է՝ որու անջրպեսը լեցուն է չորս մեղր խիտ հողով:

Սիրելի ժողովրդեան, Սերուիոս ատենի էր Մերակոյտին, որու իշխանութիւնը տը-

կարացուցած էր, և որ վրէժ լուծեց քաշալեիկով թագաւորին դէմ սարքուած անզութ դաւ մը, Լուկիոս Տարկուինիոս՝ թագաւորի փեսան՝ արքայական նշաններ զգեցած՝ ալեգարդ թագաւորը քարէ բարձր աստիճաններէն վար նետել տուաւ: Իր կիներ՝ Տուլլիա՝ առաջինն ըլլալ ուզեց ողջունելու իր ամուսինն իբր թագաւոր, և իր կառքը հօրը արիւնլուայ դիակին վրայէն անցընել տուաւ, և փողոցը՝ որ վկայ եղեր էր այս ահաւոր ողբերգութեան, կիսեմական օմարայ կոչուեցաւ:

սակայն պատմութեան մէջ փառաւոր հետքեր թողուց: Իր օրով Հռոմ բարձր աստիճանի ու զօրութեան հասաւ: Նա Հռոմը Լատին դաշնակցութեան զլուխն ըրաւ: Պատերազմով առաւ Վոլսկացւոց Սուեսա Պոմետիա հարուստ քաղաքը, և աշխատեցաւ զաղթականութիւններով հռոմէական իշխանութիւնը հոս ու հոն տարածել, որով կամաց կամաց լատինացի-հռոմէական ցեղն իր լեզուն և քաղաքակրթութիւնը ծաւալեց համօրէն իտալիոյ վրայ: Վաճառականութեան ու նաւարկութեան

Քայլը կը ոնուցամէ Հռոմոյոսն ու Հուսուսը

ՏԱՐԿՈՒՆԻՈՍ

ԳՈՌՈՋ

Տարկուինիոս Գոռոյ (534 - 510) Հռոմի վերջին թագաւորն եւ դաւ նա իր նախորդին հակապատկերը կազմեց ու անգութ ըրուաւ: Իր հանդիսացաւ՝ Գոռոյ տիրոջը ժառանգելով: Ուզելով թագաւորական իշխանութիւնը հաստատուն ու ժառանգական ընել իր տոհմին մէջ, շրջապատուեցաւ ետրուրական անձնապահ գունդով մը և կառավարեց առանց օրէնքի: Շատերը կուղտակներէն ստացուածքներէն, և այն ծերակուտականներն ու պատրիկները՝ որոնց զօրութենէն կը կասկածէր, կամ աքսորուեցան կամ մահուան դատապարտուեցան: Այսպէս դրաւ նա սարսափի շրջանին առաջին հիմը:

Տարկուինիոս Գոռոյի թագաւորութիւնը

կարեւոր դաշինք մը կապեց կարեքեղնի հետ, և այսպէս Հռոմ մեծապէս զօրացաւ: Բազմաթիւ մեծամեծ շինութիւններէ զատ՝ աւարտեց կապիտոլինեան Արաւազի տաճարը՝ զորն արժանի հռոմէական անուան:

ԿՈՐՆԵԼԻՍ ԿԱՍԿԱՐԳԻՆ ՎՐԱՅՈՒՆ ՄԻԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԸ

Կոռնելիւս Կասկարգին վրայ՝ Տարկուինիոս Գոռոյ ուժացուց իր մէջ պատրիկները, որոնք առիթի մը կը սպասէին պատմութեան դրօշը պարզելու: Երբ թագաւորն Արաւա քաղաքը կը պաշարէր, իր որդին Սեքստոս նախատեց իր ազգականը՝ առաքինի Լուկիւսին, որ այս նախատանս չհանդուրժիլով՝ ինքզինքը դաշոյնով սպաննեց:

Ողջախոհ զոհին արիւնը ծանրացաւ Տարկունիոսի գլխուն վրայ, թագաւորին թոռը, — որ յաջողեք էր մահէն ճողու պրիւ անխօս ձեանալով, ու այս պատճառաւ իրուտոս (անմիտ, անասուն) անունն առած էր, — միացաւ Լուկրետիայի ամուսին Կոլլատինոսի հետ և ապստամբութեան առաջնորդն եղաւ։ Ասոնց լիբրա-կոյտն ու պատրիկները վրէժխնդրութեան գրգռեցին՝ զոհին դիակը հրապարակ ցուցադրելով։ Թռովարարները զահագուրկ հռչակեցին թագաւորը, ու Հռոմի դուռները փակեցին անոր առջև. սա բանակէն ալ լքուելով՝ ճարահատ՝ իրեններով ի միասին զնաց իբր աքսորական՝ Ետրուրիայի կիքէ քաղաքը։ Այսպէս միապետութիւնը Հռոմի մէջ շնչուեցաւ և հաստատուեցաւ հասարակապետութիւնը։ Այս կը պատահէր ԵՍԼՈՒՆ, ճիշտ այն ատեն որ Աթէնք Պիսիստրատիանց բռնաւորութենէն կ'ազաւտէր։

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱԶՄ
ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՎ
Երբ շատ տեղեկութիւններ չունինք, բայց ստուգապէս գիտենք Հռոմայեցւոց ապրելակերպը, ինչպէս տեսանք՝ երեք տարբեր

ցեղեր, Լատինները, Սարմաթիներն ու Ետրուրացիները կը կազմէին հռոմէական պիտութիւնը։ Իւրաքանչիւր ցեղ տարբեր կուրիաներու և ամէն մէկ կողմիան ալ նախնարար տաան ընտանիքէ կամ տոհմերէ կը բաղկանար, Հետեապէս ազնւ-

Տիպարներ Գոթուշոյ և Գոթմայեցիքի.

ւական զասն 3 ցեղ, 30 կուրիա և 300 տոհմ կը պարունակէր։ Յեղի մը զլիաւորը կը կոչուէր ցեղապետ, իսկ կուրիային զլիաւորը՝ կուրիոն, կուրիայի մարդիկը՝ կուրիականք։ Հռոմի բնակիչներն երկու դասակարգի կը բաժնուէին. անոնք՝ որ քաղաքացի էին, որ են Պատրիկները, անոնք՝ որ քաղաքացի չէին, որ է Պլաւիկը։

Եսր.

Հ. Ս. ՏԵՐ-ՄԱԳԻՍՏՐԱՆ

ԱՐՄԷՆԻԱ

Տիար Մ. Փորթուգալեան զմայլելի յարատեւութեամբ 1885էն ի վեր կը շարունակէ «Արմենիա» թերթին հրատարակութիւնը։ Վաղեմի ողջային պատկառելի գործիչը, անվատ հայրենասիրութեան աւելնով վառուած, առիթը չի փախցնէր՝ իւր թերթին մէջ սեղմ խմատներով պարզել այն ամէն լուր և տեղեկութիւն՝ որ ստուգիւ հայ մտքին, հայ սրտին, հայ հոգւոյն կը պատկանին։ Տարեջրը լանի մը բաժնեգինը 20 ֆրանք ըլլալով, պէտք է գիմել

M. M. Portoukalian, Directeur du journal «ARMENIA»

Place 17 Alexandre-Labadié

MARSEILLE (France)